

EKSAMEN I POLITISK ANALYSE (ÅRETS PENSUM) MED SENSORVEILEDNING

Studentene skriver **3** av følgende 5 oppgaver. Hver oppgave teller i utgangspunktet like mye ved vurdering.

OPPGAVE 1

Thomas Mann sier i følge Minogue at *'I vår tid uttrykker menneskenes skjebne seg i politiske termer'*. Kenneth Minogue utforsker i sin bok *'Politics: A Very Short Introduction'* politikkenes grenser. Minogue mer enn antyder at politikkenes omfang i vår tids demokratier kan bli stort og potensielt tyrannisk. Han antyder at det liberale samfunn vi lever i kan være var bare en mellomperiode mellom den gamle monarkiske orden og ny, truende orden av detaljert byråkratisk styring. Her generaliserer frykten sin til nesten hele den intellektuelle elite:

"In politics things are real. And propositions are (more or less) true or false. People bleed and die. Politics with difficulty sustains the common world in which we may talk to each other, and philosophers who dissolve experience into perspectives, horizons, sense, values, dominations, cultures, and the rest will destroy that common world. Politics is the activity by which the framework of human life is sustained; it is not life itself. The sceptical philosopher, the moral relativist, the rancorous academic social critic, the moral relativist, the religious visionary, and the artistic seer have their place in our civilization, but their intrusion into politics has not been happy, especially no during the last two centuries. Experience shows that politics, for all its capacity to order many ways of life, needs to keep its distance from these adventures. Yet the activity of politics is full of heroism, and duplicity (bedrageri). To understand it is to know how varied it can be at this time and that place." (Foreword).

...Europeans have sometimes been beguiled by a despotism that comes concealed in the seductive form of an ideal – as it did in the cases of Hitler and Stalin. This fact may remind us that the possibility of despotism is remote neither in space nor in time. Chapter 1

Ideen om staten er en moderne ide påpeker Minogue (kapittel 5). Det politiske maskineriet i den moderne staten har gjort "enlightened despots" mulig, "political moralists" kan under den moderne staten forfølge sine drømmer om å omforme samfunnet, økonomien eller kulturen. De har gjort dette med åpent eller mer subtilt tyranni av reguleringer, subsidier og nitidige byråkrater for å realisere «fremskritt» eller «rettferdighet» av ulike slag.

Despotiet er politikkenes anti-tese, politikken er viktig i vår sivilisasjon. Politikken har vokst fra å være en begrenset aktivitet for eliter til en uunngåelig fenomen for borgerne.

Minogue mener at vi dagens demokratier noen ganger minner om et opplyst despoti. En stadig større del av menneskenes liv har blitt regulert av offentlig sektor ('det personlige er politisk' er et utbredt slagord). Privatliv er like vel ikke mulig uten innenfor en stat, sier han.

Hvordan vil du beskrive Minogues grunnvisjon om politikken i termer av statsvitenskap og filosofisk/ideologisk tenkning? Hvilke farer fremhever Kenneth Minogue for det liberale samfunn?

SENSORVEILEDNING OPPGAVE 1

Studentene inviteres til å kjenne igjen den ganske tydelige konservative eller klassisk liberale visjoner som ligger under Kenneth Minogues syn på hva politikk er og hvordan den bør forstås. Visjonen kommer tydelig frem gjennom hele denne pensumboken og særlig introduksjon og kapittel 1. Politikk er nødvendig for å holde fred, men det kan også lede galt av sted og ende opp i byråkratisk dominans over den enkelte borger og i flertallstyranni. Hans frykt er ikke helt ulik den man finner hos

Tocqueville og J.S. Mill. Studentene har fått et omfattende sett av foreleseres og andres notater om denne mye brukte boken.

OPPGAVE 2

- (a) Redegjør for og diskuter grunnantagelser i public/ rational choice teori i statsvitenskap.
- (b) Public choice teori er en økonomisk teori politikken – ‘politikk uten romantikk’ var James Buchanans oppsummering av public choice teori. Kollektiv handling er samarbeide mellom individer med henblikk på å ta vare på felles interesser.

Under listes det opp en rekke litt ulike situasjoner med fokus på individuell og kollektiv handling. Disse situasjonene er like vel variasjoner over det samme temaet.

- Kollektiv handling kan ha forskjellige former, for eksempel streiker, demonstrasjoner eller organisert handling i foreninger, politiske partier, interesseorganisasjoner eller grasrotsbevegelser.
- Gatelys er eksempler på ‘kollektive goder’. Andre eksempler er militært forsvar, politi som sørger for lov og orden, radiosignaler og fyrårn.
- Vi er på rocke-konsert og vi ønsker å se bedre og står på tærne, men hvis alle står på tærne vil ingen kunne se bedre.
- Alle mennesker kan i prinsippet ta pengene sine ut av banken, men ikke samtidig.
- Eksempler på kollektive handlinger er streiker, revolusjon, opprettelse av fagforeninger, dannelse av politiske partier, forbruker-boycott, etablering av karteller.
- Individets bidrag til et stort kollektivt prosjekt slik som det å stemme ved et nasjonalt valg, er forsvinnende lite.
- En person kan tenke at dersom han/hun lar være å betale skatt et år vil staten ikke merke det ettersom så mange andre likevel betaler skatt. Risikoen er om alle tenker likt og ingen betaler skatt overhodet. Dermed kan muligens viktige samfunnsoppgaver bli neglisjert.
- Individets bidrag til en innsamlingsaksjon på TV synes ofte å være svært liten, det vil derfor være individuelt rasjonelt å unndra seg det å bidra til å produsere et godt felles resultat.
- Mange aktører fristes til å fiske mer enn kvoten eller overbeite allmenningen. Andre eksempler på allmenningens tragedie er vannmangel og global oppvarming (allmenningens tragedie).

Hva slags situasjoner er dette som listes opp over? Hvordan kan de forklares med utgangspunkt public choice teori, spillteori og annen rasjonalistisk teori om politikk?

SENSORVEILEDNING

Public choice rational choice er en viktig tilnærming i politisk analyse. Teorien er deduktiv og grunnantakelser i teorien er mye diskutert. Rasjonelle valg, metodologiske individualisme, egeninteresse, aksiomatisk metode osv er blant antakelsene som studenten kan liste opp. Det finnes flere ulike økonomisk inspirerte tilnærminger til politikk. Oppgaven lister opp en del lignende men litt situasjoner, ofte forbundet med samhandling og individuell og kollektiv handling. Disse situasjonene er like vel variasjoner over det samme temaet. Det er nærliggende å bruke Mancur Olsons teorier om kollektiv handling fra pensumboken for å forstå enkelte av situasjonene. Spillteori, og public choice teori og teori om offentlig og

politisk økonomi, om fellesgoder/kollektive goder kan brukes til å beskrive situasjonene som listes opp. I spillteori kan man tenke seg å bruke flere ulike spillmodeller. Studentene har fått listet opp en serie med nært forbundne eksempler på eksempler på samhandling eller individuell handling.

OPPGAVE 3

Beskriv hva vi forstår med 'makt' og 'beslutninger' i statsvitenskap. Hvorfor er disse to begrepene viktige i politisk analyse?

SENSORVEILEDNING

Beslutninger og makt er to sentrale begreper i politisk analyse. Det finnes flere innflytelsesrike definisjoner i av makt i statsvitenskapen, ikke minst har mange tidligere henvist til skillet mellom maktens tre ansikter, men det finnes mange sentrale tenkere som er relevante.

Det finnes flere teorier om beslutninger for eksempel rasjonalistisk teori og teorien om begrenset rasjonalitet.

Med begrepet beslutningsteori viser man til det å foreta valg mellom forskjellige handlingsalternativer. Her kan vi bruke ulike typer mer eller mindre omfattende overveielser og begrunnelser. Det er vanlig dele beslutningsalternativer inn i faser.

1. Avklar og definer selve beslutningsproblemet, og avdekke hvilke løsningsalternativer man står overfor.
2. Etabler en oversikt over mulige konsekvenser av hvert beslutningsalternativ. På grunnlag av den eller de involverte .
3. Beslutningene implementeres og kanskje evalueres.

Det finnes en lang rekke beslutningsteoretiske modeller som skiller seg fra hverandre på ulike måter. Et skille går mellom normative og deskriptive modeller.

Beslutningsteori, sosiologisk teori som gransker de faktorene som virker inn på beslutningsprosessen hos individer eller sosiale systemer. Man skiller mellom normative og beskrivende (deskriptive) teorier.

Normative teorier baserer seg på at beslutninger tas med en høy grad av målrettethet og rasjonalitet, mens *deskriptive* teorier tar mer hensyn til vikarierende motiver og irrasjonelle faktorer.

I de normative modellene for beslutning diskuterer man hvilke valg som dør treffes under hvilke forutsetninger

I de deskriptive modellene er man opptatt av å beskrive hvordan faktiske beslutningsaktiviteter foregår.

Man kan også skille mellom deduktive teorier om beslutninger på den ene siden enten analysen har et normativt siktemål eller om den har et deskriptivt siktemål. Det finnes også en mer induktiv, atferdsorientert tilnærming til beslutninger på den annen side.

Noen vil karakterisere dette som 'økonomiske modeller' versus 'psykologiske modeller' eller alternativt 'det økonomiske menneske' versus 'det administrative menneske'.

Man kan skille mellom ulike typer rasjonelle beslutningsteori om (i) individuelle rasjonelle beslutninger; (ii) teori om samhandling/ spillteori), (iii) teori om kollektive beslutninger.

MAKT

Makt er et sentralt begrep i politisk analyse, men det er også et av samfunnsvitenskapenes mest omstridte begreper. Det er mulig å besvare denne oppgaven på flere måter.

Makt er et gode og en onde, ettertraktet og avskydd.

Makt er en av de mest fascinerende, men også ev av de vanskeligste fenomener å forstå. Makt er både synlig og usynlig, utøvet og foregrepet, et gode og en onde, ettertraktet og avskydd. Makt har en egen evne til å gli unna når man prøver å gripe det. Kanskje er det ikke kanskje ikke et klart avgrenset fenomen vi har å gjøre med. Når det gjelder begrepet makt blir det i uvanlig sterkt grad formet av teoriene om den: det finnes ulike teorier om makt og det finnes ulike faglige tradisjoner med ulike maktbegreper.

Makt kan for eksempel defineres som evnen til å virkeliggjøre sine interesser, kontroll over andre aktører, beslutningskraft, kollektiv handlingsevne, informasjonsovertak og tilgang på ressurser. En vanlig måte å definere makt på bygger på evnen til å avstedkomme ønskede virkninger. I samfunnsvitenskapelige sammenheng er det ofte greit å se makt som en relasjon. En aktør har makt over en annen aktør med henblikk på et bestemt fenomen: Maktperspektiver innebærer at man karakteriserer og forstår sosiale relasjoner: Maktforskning tar også sikte på å gi et realistisk bilde av hvordan politiske prosesser forgår.

‘Makt korrupperer og absolutt makt korrupperer absolutt’ sier Lord Actons berømte dictum. I liberale land som Norge er maktfordeling og konstitusjonelle grenser på staten, makten og mennesker helt grunnleggende. Makten må være delt for at mennesket skal være fritt, sa Torkel H Aschehoug.

OPPGAVE 4. Hva forstår vi med begrepet totalitarisme i politiske studier? Mange har skrevet om og forsøkt dettefenomenet. Ta for eksempel utgangspunkt i tenkere og forfattere som Hannah Arendt, Isaiah Berlin, Albert Camus, F.A. Hayek, Arthur Koestler, George Orwell, Karl Popper som har litt ulike teorier om totalitarisme.

Vår gjesteforeleser professor Bernt Hagtvet mente under sitt forelesning å se en vedvarende ‘totalitær lengsel’ på den norske politiske venstresiden og langt inn i Arbeiderpartiet.

SENSORVEILEDNING OPPGAVE OM 4 OM TOTALITARISME

Totalitarisme er viktig for å forstå mye av politikken i det 20. århundre, det har hatt radikale konsekvenser og har preget den politiske historien sterkt. Mye politisk tenkning og analyse har dreid seg rundt dette begrepet. Det finnes flere interessante teorier om totalitarisme og seriøse intellektuelle og akademiske teorier kan brukes. Vi hadde forelesning om Hannah Arendt, men det finnes også andre interessante teorier som antydnet i oppgaveteksten.

OPPGAVE 5

Hva vil det si å være ‘borgerlig’ i norsk (og europeisk) politikk? Hva er felles for de borgerlige? Hva er deres verdigrunnlag? Hvordan skiller det seg fra andre konkurrerende politiske retninger i sin analyse av moderne stater?

Å være borgerlig vil si at man ønsker sterke uavhengige sivile samfunn, frie markeder, er staten, samfunnet er en byggesten nedenfra, subsidiaritetsprinsippet. Sterk stat, nasjonen.

Det å være borgerlig er opptatt av alle fellesskapene av frie og ansvarlige borgere. Vern mot totalitære ideologier, de ønsket en liberal rettsstat.

De er tilhengere av verdier knyttet til individet, til initiativ, til ansvar og deltakelse: enkeltmennesket er i sentrum. Samfunnet bygges nedenfra. Det er grenser for politisk makt. Derved er det verdifullt at balansen mellom sfærene i samfunnet ikke forrykkes. Maktdeling.

I det borgerlige samfunn skiller man mellom stat, marked, privatsfære.

De legger vekt på sivilt samfunn og herunder borgerlig offentlighet. De ønsker individuell frihet, frihet for handel og økonomisk vekst.

De ønsker frihet fra føydalismen, økonomisk, frigjøring og handel. De forsvarte renessanse og opplysningstid.

Borgeren og borgerlige verdier blir sentrale. Privat eierskap, desentraliserte beslutninger, økonomisk frihet: fri prisdannelse, konkurranse, markeder er lik mennesker: spesialisering, konkurranse og profitt: innovasjon, kapital investeres, utdanning, juridiske institusjoner, statlig synlig hånd. Moral, tar kritikk alvorlig og fire valg.

Tidligere var man mindre opptatt av appetitt, handel, profitt, handel var høyt verdsatt i antikken.

Følelser som begjær, ambisjoner, egoisme. Rasjonalitet som kalkulasjon var viktig. Vurdering av konsekvenser.

Man fikk en overgang fra motiv til resultat så å si. Opplyst egeninteresse var viktig ønsket om ros er er en viktig motivasjonsfaktor. Handel holder følelsene i sjakk. Egeninteresse uten å skade andre var OK. Forutsigbarhet og trygghet var viktig.

Handel er siviliserende og sosialt nyttig: Handel er knyttet egeninteresse fra krig til handel.

Økonomisk og politisk frihet hører sammen. De borgerlige snakket opp handel som noe bra.

Motargumenter er at det fører til mer ulikhet (Rousseau). Fremmedgjøring - Marx.

Demokrati frihet og marked hører sammen: valgfrihet er viktig – positiv og negativ frihet, intet valg foregår i et vakuum. Autonomi: rettighetsfesting. Like muligheter valg er viktig. Pliker og ansvar følger.

